

ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE

Centralna enota

Oddelek za gozdne živali in lovstvo

Datum: 16. 9. 2013

Zadeva: Odgovor ZGS k pisnemu stališču ZRSVN o strokovnem mnenju o odstrelu velikih zveri za leto 2013/14

V skladu z šestim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalski vrstah (Ur. l. RS, št. 46/04 in dopolnitve) je ZGS pripravil odgovor (v nadaljevanju: Odgovor) na poslano pisno stališče Zavoda RS za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN) k izdelanemu strokovnemu mnenju o odstrelu velikih zveri za leto 2013/14 (v nadaljevanju: Mnenje), ki ga je pripravil Zavod za gozdove Slovenije (v nadaljevanju: ZGS).

Mnenje je bilo z namenom pridobitve pisnega stališča dne 4. 9. 2013 po E-pošti poslano na ZRSVN. ZRSVN je pisno stališče k Mnenju oblikoval 13. 9. 2013, katerega smo prejeli 13. 9. 2013 po E-pošti z dopisom št. 8-IV-312/4-O-13/DV.

Ugotavljamo da so nekatera stališča obeh institucij glede poseganja v populacije obravnavanih vrst bistveno različna. Ker se pisno stališče ZRSVN v posameznih delih bistveno razlikuje od Mnenja, na osnovi zakonodajnih določil podajamo še Odgovor ZGS.

Mnenja za odstrel velikih zveri za leto 2013/14 na podlagi pisnega stališča ZRSVN v glavnini vsebin ne spreminjamo.

MEDVED (*Ursus arctos* L.)

ZRSVN se za vrsto medved v pisnem stališču strinja z oceno in posledično s predlaganimi ukrepi podanimi v strokovnem mnenju ZGS, zato je v tem delu popolnoma usklajeno in ga ni potrebno v ničemer spreminjati.

Veljalo pa bi pri rjavem medvedu vseeno omeniti in v nadaljevanju komentirati le en detajl iz pisnega stališča ZRSVN:

1. Točka 1.3: ZRSVN predlaga, da naj se glede na pojavljanje škod odstrel izvaja tudi v loviščih Podbrdo, Ljubinj, Kobarid, Bovec, Čezsoča, Drežnica, Smast in Soča ter v LPN Prodi-Razor v Triglavskem lovsko upravljavskem območju (v nadaljevanju: LUO), v loviščih Selca, Železniki in Sorica v Gorenjskem LUO ter loviščih Šmartno pri Litiji in Pugled v Zasavskem LUO. Iz odstrela naj se izpustijo lovišča v Novomeškem in Posavskem LUO ter lovišča Smuk-Semič, Adlešiči, Gradac, Metlika in Suhor v Kočevsko-Belokranjskem LUO, saj se tam škode od medveda ne pojavljajo ali pa zelo redko. Predlagani odstrel 3 medvedov za Novomeško in Posavsko LUO naj se prerazporedi v Zahodno visokokraško, Triglavsko in Gorenjsko LUO, saj se tam konstantno pojavljajo škode.

Odgovor ZGS:

Menimo, da je ob ca. 500 (interval 450-550 živali upoštevajoč tudi vsakoletno novo kohorto poleženih mladičev) medvedih v Sloveniji, pomembno aktivno upravljanje s

populacijo, ki daje možnost odstrela vsem lovskim organizacijam v posameznih LUO z izpolnjenimi pogoji, ki jih bo navedel predmetni predpis, ki dovoljuje odstrel pod strogo omejenimi pogoji – kriteriji, načini, časom in območji dovoljenega odstrela. Vsekakor je cilj tudi zaježitev širjenja osebkov v t.i. robnem območju, kamor spadajo tako lovišča v delu Posavskega, Novomeškega in Kočevsko-Belokranjskega LUO, ne glede na reden ali občasen pojav škode.

Poleg tega naj spomnimo, pri predlagani razdelitvi predlagane kvote za odstrel, tudi na del določila prvega odstavka 7.a člena Uredbe o prostoživečih živalskih vrstah, cit.: »Če je za zagotavljanje ugodnega stanja živalskih vrst sprejeta strategija, akcijski načrt ali drug programski akt, mora biti predpis v skladu s tem aktom.«, v povezavi s 5. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave, cit.: »Obseg in prostorska razporeditev odvzema medvedov iz narave morata biti v koledarskem letu v območjih življenjskega prostora vrste rjavega medveda skladna s cilji za posamezna območja, kot so določeni v Strategiji.« Za rjavega medveda je v Sloveniji sprejeta veljavna Strategija (iz leta 2002), ki ne predvideva rednega poseganja v populacijo v t.i. prehodnem območju in območju izjemne prisotnosti rjavega medveda v Sloveniji, kamor spadajo našeta lovišča iz pisnega stališča ZRSVN. Predmetni Pravilnik, ki ga bo izdalo resorno ministrstvo tako ne more imeti načrtovane kvote za odstrel medvedov izven osrednjega in robnega življenjskega območja, kot je določeno v veljavni Strategiji. Šele ko bo ta spremenjena (predloge za spremembo je nekaj institucij, med njimi tudi ZGS, pripravilo in posredovalo na tedanje MOP že v letu 2010), bo moč načrtovati odstrel vnaprej, brez izdaje posebnega dovoljenja ARSO za izredni odstrel za vsak posamezen primer konflikta posebej tudi v teh območjih, kot je to praksa danes.

VOLK (*Canis lupus* L.)

Na podlagi prejeta pisnega stališča ZRSVN k izdelanemu strokovnemu mnenju ZGS za odstrel velikih zveri ugotavljamo, da se ZRSVN z ZGS strinjata v več-ih pomembnih točkah v zvezi s poseganjem v populacijo volka v Sloveniji. Izpostaviti velja, da se ZRSVN za vrsto volk v pisnem stališču strinja, da je uporaba razloga »selektiven in omejen odzvem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu« mogoča. Kot utemeljitev navaja dejstvo, da je pri upravljanju volčje populacije potrebno upoštevati tudi družbeno nosilno kapaciteto okolja, ki je lahko bistveno nižja od biološke, kar je pri upravljanju z velikimi zvermi še posebej pomembno. Prav tako ZRSVN poudarja, da je še posebej pomembno biti pozoren na odnos lovcev do volka. Ta je v splošnem sicer pozitiven, vendar bi popolno varstvo te vrste lahko kljub temu pripeljalo do povečanja krivolova, zaradi česar je smiselno načrtovanje odvzema volkov iz narave z odstrelom. ZGS in ZRSVN se strinjata tudi, da bi bilo treba več pozornosti nameniti ostalim ukrepom, kot je uvajanje ustreznih zaščitnih ukrepov in delo z javnostjo. Kljub temu pa mnenje ZRSVN od mnenja ZGS bistveno odstopa pri predlagani višini odvzema volkov, saj ZRSVN trdi, da je populacija volkov v Sloveniji trenutno v neugodnem stanju. Poleg tega glavnega odstopanja so v zvezi z izvajanjem odstrela zapisane še nekatere druge ugotovitve, ki bodisi napačno povzemajo objavljene raziskave, ali pa nasprotujejo v okviru monitoringa in drugih raziskav ugotovljenim značilnostim delovanja populacije. Odgovore na navedene ugotovitve in navedbe ZRSVN podajamo v nadaljevanju po glavnih točkah.

1. ZRSVN navaja, da populacija volkov v Sloveniji ni v ugodnem stanju, in da bi odstrel stanje ohranjenosti še poslabšal, ter da ne izpolnjuje kriterija iz prve alineje definicije ugodnega stanja vrste opredeljene Direktive o habitatih.

Odgovor ZGS:

V 1. členu Direktive o habitatih je določeno, da je stanje ohranjenosti v populaciji zavarovanih vrst ugodno v naslednjih primerih:

- če podatki o populacijski dinamiki te vrste kažejo, da se sama dolgoročno ohranja kot preživetja sposobna sestavina svojih naravnih habitatov,
- če se naravno območje razširjenosti vrste niti ne zmanjšuje niti se v predvidljivi prihodnosti ne bo zmanjšalo in
- če obstaja in bo verjetno še naprej obstajal dovolj velik habitat za dolgoročno ohranitev njenih populacij.

ZRSVN trdi, da Slovenija ne izpolnjuje prve in deloma tudi druge alineje Direktive o habitatih.

Tekom upravljanja z velikimi zvermi v preteklosti, tudi volkom, se je izkazalo, da je zagotavljanje ugodnega stanja vrste v okviru vsake države posebej nemogoče. Pri volku je razlog v velikih območjih, ki jih populacija potrebuje za ohranjanje svoje viabilnosti. Zato Slovenija tudi, če bi bila v celoti poseljena s teritorialnimi tropi, ne more izpolnjevati kriterija minimalne viabilne populacije, ki pri volkovih znaša okoli 50 reproduktivnih živali, za kar mora biti v populaciji 200 – 300 odraslih osebkov. Zato že dokument EU »Guidance document on the strict protection of animal species of Community interests under Habitats directive, February 2007« strogo priporoča obravnavo vrst na nivoju celotne populacije, iz česar izhajajo tudi smernice EU (»Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores, Large Carnivore Initiative for Europe«, 20. 5. 2008). Volkovi v Sloveniji predstavljajo robni del Dinarsko – Balkanske populacije, zato moramo pri presoji ugodnega stanja populacije upoštevati dejstvo, da so volkovi v Sloveniji v neposredni povezavi z volkovi na Hrvaškem in posledično s celotno Dinarsko – Balkansko populacijo. Populacija volkov v Sloveniji, kot del navedene populacije izpolnjuje vse v habitatni direktivi navedene elemente. Populacija se v povezavi z ostalimi deli Dinarsko - Balkanske populacije sama dolgoročno ohranja, območje prisotnosti volkov se ne zmanjšuje in habitatni za dolgoročno ohranitev te vrste se dolgoročno ne poslabšujejo.

Na ohranitveno sposobnost številčnosti in prostorske razširjenosti volkov v Sloveniji kažejo tudi rezultati monitoringa, ki je v zadnjih 3 letih še posebej intenziven. Podatki nikakor ne kažejo na slabšanje stanja v populaciji, ki smo ga tudi leta 2007 pri obvezi poročanja po Direktivi o habitatih za volka s strani Republike Slovenije posredovali Komisiji EU v Bruselj kot ugodnega. Podrobnejši rezultati stanja populacije volkov v obdobju intenzivnega monitoringa, ki so povzeti tudi v Strokovnem mnenju ZGS kažejo, da je slovenski del Dinarsko – Balkanske populacije v jesenskem obdobju leta 2010, pred izvedbo odstrela, štel 42 odraslih živali (interval zaupanja 39 – 50 volkov), v spomladanskem obdobju 2011 po izvedbi odstrela pa 32 odraslih živali (interval zaupanja 28 – 39 volkov). V sezoni spremljanja 2011 – 2012 je številčnost volkov celo za nekaj osebkov višja kot v sezoni 2010 – 2011. V sezoni odstrela 2010 – 2011 je bilo odstreljenih 9 volkov, kar torej ni rezultiralo v zmanjšanje številčnosti populacije. V pomladanskih in poletnih mesecih, ko se poležejo mladiči, se populacija poveča precej nad navedene ocene populacije, vendar se do jeseni, ko se mladiči pričnejo funkcionalno vključevati v populacijo, številčnost le-teh zaradi naravne smrtnosti nekoliko zmanjša.

Edini razlog, na podlagi katerega bi torej lahko sklepali na zmanjšanje številčnosti populacije in posledično slabo stanje v njej je »ocena« populacije volkov zapisana v Strokovnem mnenju ZGS za leto 2011 – 2012. V tem obdobju je bila populacija volkov ocenjena na 70 do 100 živali, vendar je bila to poletna ocena številčnosti, ki vključuje na novo poleženih mladičev. V Strokovnem mnenju ZGS je bila številčnost odraslih volkov ocenjena na 50 osebkov, kar je ocena, ki je primerljiva z oceno s pomočjo genetike v sezoni 2011 – 2012, to je okoli 41 živali v zimskem obdobju, oziroma okoli 35 pred poganjem mladičev. Smo pa v Strokovnem mnenju ZGS za leto 2011 – 2012 poudarili,

da je to zgolj ocena, ki temelji na takrat dostopnih podatkih in tedanji metodologiji, in ne na sistematičnem monitoringu celotne populacije. Od leta 2012 so na voljo novi, zanesljivejši podatki pridobljeni v okviru projekta SloWolf, ki jih v Strokovnem mnenju ZGS tudi dosledno povzemamo. Ponovno je potrebno poudariti, da se dejanska številčnost populacije na podlagi novih ocen ni znižala. Spremenila se je zgolj metodologija ocene številčnosti in s tem točnost (interval zaupanja) navedenih podatkov. Razlog, s katerim to utemeljujemo, da se številčnost volkov ni spremenila, je v teritorialnosti volkov, saj tropi v letu 2013 zavzemajo enako, oziroma celo nekoliko razširjeno območje svoje prisotnosti. Iz biologije volkov namreč izhaja, da je številčnost volkov na nekem, s teritorialnim tropom zasedenem, območju bolj ali manj stabilna, saj se številčnost volkov na takšnem območju uravnava s samoregulacijskimi mehanizmi, saj teritorialni trop ostale volkove iz svojega teritorija bodisi prežene, bodisi jih ubije.

Rezultati dolgoročnega monitoringa v kombinaciji z najnovejšimi metodami uporabljenimi v okviru projekta SloWolf so pokazali, da se je populacija slovenskih volkov v ne tako oddaljeni preteklosti (zadnjih dveh desetletjih) povečevala, zadnjih nekaj let pa je stabilna. V letu 2012 je bil evidentiran nov trop na območju Trnovskega gozda, v letu 2013 pa je evidentiran nov trop na območju Menišije. To poleg vseh podatkov navedenih v Strokovnem mnenju ZGS dokazuje, da je populacija volkov v Sloveniji stabilna, saj se tropi volkov ustanavljajo tam, kjer jih v preteklih letih (še) ni bilo in bi lahko sklepali celo na porast populacijske številčnosti. Kljub temu ZGS pri tem upošteva faktor previdnosti, saj lahko na nekaterih drugih območjih tropi tudi razpadajo ali izginjajo. Redna prisotnost volkov je bila v lanskem letu zaznana tudi na ostalih do sedaj s tropi zasedenih območjih, čemur pritrjujejo podatki poročila monitoringa v okviru projekta SloWolf.

ZGS s podatki, ki bi tem dejstvom nasprotovali ne razpolaga, prav tako jih ZRSVN v odgovoru na strokovno mnenje ZGS ne navaja, zato je ocena neugodnega stanja populacije na podlagi treh alinej 1. člena Direktive o habitatih neutemeljena.

2. ZRSVN ocenjuje, da se po teoretičnem izračunu letno populacija v Sloveniji lahko poveča za 0 - 5 volkov. Pri tem se sklicuje na podatke navedene v Akcijskem načrtu, ki so povzeti po Meech in Boitani 2003.

Odgovor ZGS:

Opozarjamo, da isti vir navaja, da je letno poseganje v populacijo med 20 in 30 % njene celotne številčnosti trajnostno vzdržno in ne pomeni upada številčnosti populacije. Razlog za navedbe visoke smrtnosti, ki jih navajata Meech in Boitani, je v dejstvu, da se v primeru večjega povsem naravnega območja, ki je zasedeno s tropi volkov, ta populacija dejansko lahko uravnava sama. Teritorialni volkovi dispergerje namreč preganjajo in ubijajo ter je posledično njihova smrtnost velika, na dolgi rok pa se prirastek populacije na takšnih območjih giblje okoli 0. Večina raziskav, ki jih povzemata Meech in Boitani je bila izvedenih v Ameriki, kjer so prisotna velika prostranstva, ki so v celoti zasedena s teritoriji tropov in na katerih se lahko vzpostavljajo tudi samoregulacijski mehanizmi.

Slovenija nasprotno predstavlja rob Dinarsko – Balkanske populacije volkov, s tropi pa je zasedena zgolj 1/5 ozemlja Slovenije. Zato je pričakovati, da bi v primeru odsotnosti odstrela dispergerji emigrirali na območja, ki so še nezasedena. Posledično bi bila njihova smrtnost bistveno manjša, kot je to navedeno v knjigi Meech in Boitani 2003, populacija pa bi se širila. Hitra širitev volkov na nezasedene teritorije in posledična hitra rast številčnosti je bila v Evropi in v Ameriki v zadnjih desetletjih že zabeležena. V Nemčiji se

je prvi trop oblikoval v letu 2000, populacija pa se je v 10 letih povečala na 60 – 70 volkov. Podobna hitrost povečevanja populacije je bila v zadnjih desetletjih zabeležena tudi na Švedskem, v Franciji in v ZDA - zveznih državah Wisconsin in Michigan ter v Yellowstone nacionalnem parku. Prirast vseh naštetih populacij ob osvajanju novih teritorijev je bila torej bistveno hitrejša od navedb, ki jih citira ZRSVN. Naj ponovimo, volkovi v Sloveniji predstavljajo rob Dinarsko – Pindske populacije in zakonitosti razvoja populacije volkov pri nas so primerljive z zakonitostmi navedenih hitro rastočih populacij in ne z zakonitostmi večjih populacij, ki se razprostirajo na velikih povsem naravnih območjih, kjer se uveljavljajo samoregulacijski mehanizmi. Celotna Slovenija po mnenju ZGS ni primerna za poselitve z volkovi, zato bo prostorsko razširjenost in posledično številčnost populacije potrebno z odstrelom regulirati tudi dolgoročno, to pa navaja tudi veljavni Akcijski načrt za volka v Sloveniji.

3. Z odstrelom, kot ga predlaga ZGS, ni mogoče ustaviti širjenja volkov na nova območja. Podatki pridobljeni v okviru SloWolf kažejo, da volkovi kljub večletnim odstrelom migrirajo iz območja redne prisotnosti.

Odgovor ZGS:

V Strokovnem mnenju ZGS je opisan prostorski in številčni razvoj populacije volka v Sloveniji, kateremu ZRSVN ne oporeka. Populacija v Sloveniji je po letu 1990 rasla, v zadnjih okvirno petih letih pa se je prostorsko in tudi številčno ustalila in je trenutno bolj ali manj stabilna, odstrel pa se v zadnjih letih redno izvaja. Že opisan razvoj populacij v Nemčiji, Franciji, na Švedskem ter v ZDA kaže, da se v primeru neposeganja v populacije volkovi hitro širijo na območja, iz katerih so bili v preteklosti iztrebljeni in ustrezajo njihovim habitatnim zahtevam. Zato se ne moremo strinjati s tezo ZRSVN, da z odstrelom, ki ga predlaga ZGS, širjenja volkov na nova območja ni mogoče zaustavljati. V Sloveniji pretekla praksa upravljanja kaže, da ob izvajanju omejenega odstrela ni prišlo do upada številčnosti populacije, temveč praviloma ravno do omejitve prostorskega širjenja populacije.

Migracij posameznih osebkov v prostoru pa ni mogoče docela preprečiti, saj je to del ekologije volka. Namen odstrela tudi ni, da bi tovrstne migracije preprečili, saj je prenos genov med populacijami, kot je bil na primer evidentiran pri volku Slavcu (stik Dinarsko – Balkanske in Apeninske populacije volkov), zelo zaželen saj povečuje viabilnost populacij(e) in s tem zagotavlja pogoje za dolgoročno ohranitev te vrste v Evropi.

4. Uporaba razloga »preprečitev resne škode zlasti na posevkih, živini gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju« za odstrel ni mogoča.

Odgovor ZGS:

ZGS se pri pripravi mnenja za odstrel sklicuje izključno na 6. alinejo 7. člena Uredbe o zavarovanih živalskih vrstah. V okviru te alineje pa med razlogi za uravnavanje populacije z okoljem navajamo tudi razlog preprečevanja nastajanja škod na območjih, na katerih volk do sedaj ni bil prisoten.

ZRSVN se pri navajanju, da škode ni mogoče preprečevati z odstrelom sklicuje na članek, ki smo ga v soavtorstvu pripravili ravno predstavniki Biotehniške fakultete in ZGS. V tem članku ugotavljamo, da škode na območju redne prisotnosti volkov z odstrelom ni mogoče preprečevati, kar je navedeno tudi v Strokovnem mnenju ZGS. Zelo pomembno pa je, da

je mogoče s pomočjo odstrela škode preprečevati na območju širitve volkov, kar je obrazloženo tudi v navedenem članku in Strokovnem mnenju ZGS.

RIS (*Lynx lynx* L.)

ZRSVN se za vrsto ris v pisnem stališču strinja z oceno in posledično s predlaganimi ukrepi podanimi v strokovnem mnenju ZGS, zato je v tem delu popolnoma usklajeno in ga ni potrebno v ničemer spreminjati.

Pripravili:

Marko Jonozovič, univ. dipl. inž. gozd.

Vodja Oddelka za gozdne živali in lovstvo

Miha Marenče, univ. dipl. inž. gozd.

Višji svetovalec na Oddelku za gozdne živali in lovstvo

Rok Černe, univ. dipl. inž. gozd.

Višji svetovalec na Oddelku za gozdne živali in lovstvo

Koordinator projekta SloWolf na ZGS